

TERORIZAM U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU BOSNE I HERCEGOVINE (KRIVIČNO PRAVNI ASPEKT)

TERRORISM IN THE CRIMINAL LEGISLATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA (CRIMINAL LEGAL ASPECT)

Hašim Mujanović

SAŽETAK

Zakonske odredbe unutar pravnih država jesu osnovna sredstva koja bi se trebala primjenjivati u borbi protiv terorizma. Bosna i Hercegovina je početkom 21. stoljeća pristupila značajnim izmjenama u materijalnom krivičnom pravu. Istovremeno, Krivični zakon naše države je obogaćen novim odredbama, a što je rezultat usaglašavanja s najznačajnijim međunarodnim izvorima (konvencijama) o terorizmu. Sa međunarodno-pravnog aspekta, ove su konvencije dosta sadržajno izvršile inkriminaciju pojedinih akata međunarodnog terorizma. Osim toga, konvencije su ustanovile i obavezu država ugovornica da inkriminiraju djela uvrste u svoja nacionalna zakonodavstva. S tim u vezi, ovaj rad predstavlja analizu krivičnog aspekta terorizma te konkretnih inkriminacija ovog krivičnog djela.

Ključne riječi: terorizam, krivični zakon, krivično pravo, konvencije.

SUMMARY

Legal provisions within legal states are the basic means that should be applied in the fight against terrorism. At the beginning of the 21st century, Bosnia and Herzegovina made significant changes in substantive criminal law. At the same time, the Criminal Code of our country has been enriched with new provisions, which is the result of harmonization with the most important international sources (conventions) on terrorism. From the international-legal aspect, these conventions made certain

acts of international terrorism criminal in content. In addition, the conventions established the obligation of the contracting states to include the incriminated acts in their national legislation. In this regard, this paper presents an analysis of the criminal law aspect of terrorism and the specific incriminations of this criminal act.

Keywords: terrorism, criminal law, criminal law, conventions.

TEŠKOĆE U DEFINIRANJU POJMA TERORIZMA

Do danas ne postoji sveobuhvatna i univerzalna definicija terorizma koja bi inkorporirala sve aspekte ove pojave. Raznolikost pojavnosti terorizma privukla je mnoge nauke koje su, svaka iz svog ugla, nastojale ponuditi jednu parcijalnu definiciju ovog pojma. U literaturi se prepoznaje više od 150 različitih definicija koje, na ovaj ili onaj način, određuju terorizam.¹ Do 1988. godine moglo se naći 109 definicija terorizma s više od dvadeset elemenata koji su ga presudno određivali.² Osim raznolikosti njegove pojavnosti, teškoće u definiranju pojma terorizma proizlaze, također, iz diferentnih političkih ciljeva skupina koje su poduzimale terorističke akcije, zatim teškog pronalaženja granice između terorizma i zakonite borbe za nacionalno oslobađanje, a stim u vezi i borbe protiv strane okupacije.³

1 A. Schmid, A. Jongman, Political Terrorism. A new guide to actors, authors, concepts, databases, theories and literature, Amsterdam 1988, 5.

2 Prema: Vlado Azinović, Uvod u studije terorizma, Sarajevo 2012, 13.

3 Usporediti: Emir Kajmaković, Terorizam u krivičnom pravu Bosne i Hercegovine, Univerzitetska

Problemi s kojima se susreće krivičnopravna nauka prilikom definisanja terorizma prevazilaze probleme općeg definisanja, jer krivičnopravna definicija treba biti tačna, nedvosmislena, jasna i logički određena pomoću drugih pojmova. Nesumnjivo da različite forme ispoljavanja terorizma i njegovih posljedica doprinose ovom problemu.⁴ Osim toga, danas su prisutne novine u krivičnom zakonodavstvu, koje predstavljaju proširivanje zone kažnjivosti kod krivičnih djela koja se odnose na terorističke aktivnosti.⁵

Posljednjih je decenija, nakon spektakularnih i za javnost zastrašujućih terorističkih napada, terorizam postao izuzetno atraktivna tema brojnih rasprava, publikacija i pseudoznanstvenih tumačenja. Ideološka obojenost brojnih radova, evidentno odsustvo naučnog pristupa i slobode mišljenja, čak i u eksplicitno demokratskim zemljama, predstavlja kamen spoticanja u pokušaju razvijanja jedinstvene definicije terorizma. Osim toga, ništa manje važna je i primjena tzv. duplih standarda koji, po riječima J. Dinić, služe kao pokriće za političke aktivnosti i strategije vladajućih elita.⁶

Svjesni svih poteškoća, naročito „problema u definiciji problema“, kako to Cooper jednostavno ističe⁷, mišljenja smo da nema

hronika – časopis Univerziteta u Travniku, str. 146. (dalje: E. Kajmaković, Terorizam u krivičnom pravu BiH).

4 Veliki broj formi ispoljavanja terorizma može da bude obuhvaćen inkriminacijama krivičnih djela opšteg kriminaliteta. Zbog toga su neka ranija određenja krivičnog djela terorizma definisala terorizam na način da su inkriminisana druga krivična djela, dajući im posebna obilježja koja su određivala krivično djelo terorizma. Vidjeti: D. Jakovljević, Terorizam sa gledišta krivičnog prava, Beograd 1997.

5 Polaznu osnovu novih činjeničnih stanja predstavljaju ponašanja koja su tipične pripreme radnje koje zakonodavac podiže na rang radnje izvršenja, odnosno radnje koje predstavljaju radnju podstrekavanja koje zakonodavac propisuje kao samostalno krivično djelo.

6 Jelena Dinić, „Pranje novca kao ekonomska dimenzija terorizma“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 37, broj 2, Rijeka 2016, 969.

7 H. H. A. Cooper, Terrorism: The Problem of Defi-

ozbiljnih razloga za sporenje o tome da je terorizam negativna društvena pojava koja ima svoje korijene i veoma složene uzroke. S toga treba kontinuirano i multidisciplinarno posvećivati pažnju ovom fenomenu, naročito iz ugla krivičnog prava obzirom da krivično djelo terorizma već duže vremena predstavlja svakodnevnicu, kako na međunarodnom tako i na nacionalnom polju.

TRAGOVI MEĐUNARODNIH IZVORA U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU BOSNE I HERCEGOVINE

Na međunarodnom planu je donijeto više značajnih dokumenata s ciljem preciziranja mjera i postupaka koji se preduzimaju u pravcu borbe protiv terorizma. U kontekstu reformi domaćeg krivičnog zakonodavstva, poseban značaj ima Okvirna odluka Vijeća Evropske unije o suzbijanju terorizma od 13. juna 2002. godine⁸, s izmjenama i dopunama iz 2008. godine⁹, te Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju terorizma.¹⁰

Bosna i Hercegovina je dobila Krivični zakon koji je objavljen 10. februara 2003. godine, a stupio je na snagu 01. marta 2003. godine. Reformom krivičnog zakonodavstva (2003.) na državnom nivou, u glavi XVII KZ BiH, inkriminisano je krivično djelo terorizma (član 201). Analizom inkriminacije vidljivo je da se ista zasniva na Evropskoj konvenciji o suzbijanju terorizma, koju su potpisale države članice Vijeća Evrope 27. januara 1977. godine u Strazburu, kao i Protokol koji dopunjuje navedenu Konvenciju, odnosno

ntion Revisited, American Behavioral Scientist, 44, 2001, 881-893.

8 Okvirna odluka Vijeća Evrope o suzbijanju terorizma od 13. juna 2002 (2002/475/JHA), Official Journal of the European communities, L 164/3 od 22. juna 2002.

9 Okvirna odluka Vijeća Evrope o suzbijanju terorizma od 13. juna 2002 (2002/475/JHA), dopunjena Okvirnom odlukom Vijeća Evrope od 28. novembra 2008 (2008/919/JHA), Official Journal of the European communities, L 330/21 od 9. decembra 2008.

10 Konvencija je donjeta u Varšavi 16. maja 2005. godine, a stupila na snagu 1. juna 2007. godine, Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism CETS No. 196

na Okvirnoj odluci Vijeća Evropske Unije o suzbijanju terorizma.¹¹ Kao i u drugim zakonodavstvima širom svijeta, najznačajnija pitanja koja se odnose na problematiku terorizma u krivičnom zakonodavstvu BiH predstavljaju njegov pojam, zatim objekt krivičnog djela, pitanja u vezi s njegovim zakonskim elementima. Zakonodavac se pri određivanju samog pojma terorističkog akta i nabiranja njegovih oblika ne poziva direktno na međunarodne dokumente nego pojedine oblike terorističkih akata određuje njihovim radnjama izvršenja i u nekim slučajevima, njihovim posljedicama.¹²

KRIVIČNI ZAKON BOSNE I HERCEGOVINE – KRIVIČNO PRAVNI ASPEKT TERORIZMA

Odredbama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZBiH)¹³, u grupi krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, propisane su inkriminacije koje se izričito odnose na terorizam.¹⁴ Osim toga, ovim je zakonom definisana i teroristička grupa kao organizovana grupa koju čine najmanje tri lica, koja je formirana i djeluje u određenom vremenskom periodu s ciljem izvršenja

11 M. Babić, Lj. Filipović, I. Marković, Z. Rajić, Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini, Savjet/Vijeće Evrope i Evropska komisija, Sarajevo 2005, 660; Emir Kajmaković, Terorizam u krivičnom pravu Bosne i Hercegovine, Univerzitetska hronika – časopis Univerziteta u Travniku, str. 148.

12 E. Kajmaković, Terorizam u krivičnom pravu BiH, 148.

13 „Službeni glasnik BiH“, broj 3/03, ispravke zakona 32/03, izmjene i dopune 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 08/10, 47/14, 22/15 i 40/15 (čl. 201, 202, 202a, 202b, 202ci 202d). Krivično djelo terorizma bilo je inkriminisano i u krivičnim zakonima koji su bili na snazi prije donošenja novog KZ-BiH 2003. godine, na način kako je to bilo uređeno Krivičnim zakonom SFRJ iz 1976. godine.

14 Radi se o sljedećim krivičnim djelima: terorizam (član 201), finansiranje terorističkih aktivnosti (član 202), javno podsticanje na terorističke aktivnosti (član 202a), vrbovanje radi terorističkih aktivnosti (član 202b), obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti (član 202c) i organizovanje terorističke grupe (član 202d).

neke od krivičnih djela terorizma.¹⁵

Krivično djelo terorizma (KZBiH, član 201) sastoji se u činjenju terorističkog čina s ciljem ozbiljnog zastrašivanja stanovništva ili prisiljavanja organa vlasti Bosne i Hercegovine, vlade druge zemlje ili međunarodne organizacije da što izvrši ili ne izvrši ili s ciljem ozbiljne destabilizacije ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura Bosne i Hercegovine, druge zemlje ili međunarodne organizacije.¹⁶ Dakle, za postojanje krivičnog djela terorizma nije neophodno da navedeni ciljevi budu i ostvareni. Djelo se može izvršiti samo sa umišljajem, a zakon ne pravi razliku između direktnog umišljaja (dolus direktus) i eventualnog umišljaja (dolus eventualis). Najteži oblik terorizma postoji u slučaju da je istom prilikom s umišljajem lišeno života jedno ili više lica, zbog čega se izvršiocu prijeti kaznom zatvora od najmanje osam godina (stav 2). Osim toga, predviđeno je da ko nabavi ili pripremi sredstvo ili ukloni prepreku ili preduzme neku drugu radnju kojom stvori uslove za izvršenje krivičnog djela – kazniće se kaznom zakona od jedne do deset godina (stav 4).¹⁷

Krivičnim djelom terorizam (član 201) naš zakonodavac smatra namjerne akte koji, zbog svoje prirode i konteksta, mogu ozbiljno oštetiti državu ili međunarodnu organizaciju (član 201 stav 5), kada su počinjeni s tačno naznačenim ciljem (član 201 stav 1). Za razliku od ranijih krivičnih zakona gdje su, u definisanju terorizma, primarna bila sredstva izvršenja krivičnog djela (npr. sredstva za izazivanje požara, eksploziv, sl.), zakonodavac je kod krivičnog djela

15 KZBiH (član 1 stav 21).

16 Prema krivičnom zakonu Federacije BiH (član 200 i 201 KZ FBiH) i krivičnom zakonu Republike Srpske (član 299 KZRS) predviđeno je isto krivično djelo sa istim elementima.

17 Iz ove odredbe proizilazi da je zakonodavac inkriminisao i pripremanje krivičnog djela terorizma, pri čemu je samo nabrojao neke od pripremnih radnji, a zatim generalnom klauzulom proširio mogućnost primjene ove odredbe na sve radnje kojima se stvaraju neposredni uslovi za izvršenje krivičnog djela terorizma. Usp. M. Simović, M. Šikman, Krivičnopravna zaštita od terorizma, 127.

terorizma akcenat stavio na heterogenost i brojnost akata, tj. na teroristički čin u smislu radnje izvršenja.¹⁸ Prilikom propisivanja osnovnog krivičnog djela terorizma kao uzor je poslužila odredba član 1. Okvirne odluke Vijeća Evropske unije o suzbijanju terorizma. U devet tačaka je propisan veći broj radnji izvršenja.

Potreba usklađivanja normi domaćeg krivičnog prava sa međunarodnim dokumentima dovela je do toga da su 2010. godine u krivično zakonodavstvo Bosne i Hercegovine uvedena „nova“ krivična djela povezana sa terorizmom.¹⁹ Radi se o sljedećim djelima: javno podsticanju na terorističke aktivnosti - član 202a, vrbovanje radi terorističkih aktivnosti - član 202b, obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti - član 202c, te organizovanje terorističke grupe - član 202d. (Vidjeti prilog). U dijelu literature se, u vezu sa terorizmom, navodi i član 162b KZBiH koji je u krivično zakonodavstvo uveden 2014. godine.²⁰

„Novo“ krivično djelo	član
Javno podsticanje na terorističke aktivnosti	202a
Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti	202b
Obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti	202c
Organizovanje terorističke grupe	202d

Prilog. Nova krivična djela povezana sa terorizmom

Izvor: KZBiH

18 Pobrajane su namjerne radnje koje čine teroristički čin, a usmjerene su na tzv. dobra prvog nivoa - ubistvo, tjelesna povreda, otmica, uništenje ili oštećenje imovine i sl.

19 Fundament predstavlja Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju terorizma iz 2005. godine. Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (CETS No. 196), Warsaw, 16 May 2005.

20 Ne baš potpuno precizno, 2014. godine je inkriminisano učešće državljana Bosne i Hercegovine u stranim terorističkim aktivnostima putem krivičnog djela protivzakonito formiranje i pridruživanje stranim paravojnim ili parapolicijskim formacijama. M. Simović, M. Šikman, Krivičnopravna zaštita od terorizma, 131.

Prema izmjenama i dopunama KZ iz 2010. godine predviđeno je da pripremanje krivičnog djela i organiziranje terorističke grupe ne predstavlja institut utvrđen opštim odredbama. Ukidanje opšte odredbe o pripremnim radnjama znači da zakonodavac ne može više da propisuje pripremanje nekog krivičnog djela kao kažnjivo bez navođenja u čemu se to pripremanje sastoji. Pripremanje krivičnog djela terorizma (član 201. stav 4) može se sastojati u nabavci ili pripremi sredstva ili uklanjanju zapreke ili preduzimanju neke druge radnje kojom se stvaraju uslovi za izvršenje krivičnog djela terorizam, dok organiziranje terorističke grupe (član 202d) predstavlja organiziranje ili na drugi način udruživanje najmanje tri osobe radi izvršenja krivičnog djela terorizam ili nekog drugog terorističkog akta. Formalno, tu zapravo nije riječ o pripremnim radnjama, jer ih je zakon podigao na rang izvršenja.²¹

S obzirom na veliku vrijednost zaštićenog objekta, nova krivična djela nalaze svoje opravdanje upravo u pravnim dobrima koja su ugrožena.²² Učinilac omogućava da se već u ranom stadijumu, iz načina njegovog ponašanja, raspozna da će on potvrditi i/ili podržati povredu pravnog dobra.²³

ZAKLJUČAK

Reformom krivičnog zakonodavstva na nivou Bosne i Hercegovine 2003. godine inkriminisano je krivično djelo terorizma (član 201). Analizom inkriminacije vidljivo je da se Zakonodavac se pri određivanju samog pojma terorističkog akta i nabiranja njegovih oblika ne poziva direktno na međunarodne dokumente nego pojedine oblike terorističkih akata određuje njihovim radnjama izvršenja i u nekim slučajevima, njihovim posljedicama.

21 Z. Stojanović, Krivično pravo: opšti deo, Beograd 2005, 201.

22 E. Kajmaković, Terorizam u krivičnom pravu BiH, 149.

23 M. Bader, Das Gesetz zur Verfolgung der Vorbereitung von schweren staatsgefährdenden Gewalttaten. Neue Juristische Wochenschrift, 2009, 2855.

Krivičnim djelom terorizam (član 201) naš zakonodavac smatra namjerne akte koji, zbog svoje prirode i konteksta, mogu ozbiljno oštetiti državu ili međunarodnu organizaciju (član 201 stav 5), kada su počinjeni s tačno naznačenim ciljem (član 201 stav 1). Za razliku od ranijih krivičnih zakona gdje su, u definisanju terorizma, primarna bila sredstva izvršenja krivičnog djela (npr. sredstva za izazivanje požara, eksploziv, sl.), zakonodavac je kod krivičnog djela terorizma akcenat stavio na heterogenost i brojnost akata, tj. na teroristički čin u smislu radnje izvršenja. Prilikom propisivanja osnovnog krivičnog djela terorizma kao uzor je poslužila odredba član 1. Okvirne odluke Vijeća Evropske unije o suzbijanju terorizma. U devet tačaka je propisan veći broj radnji izvršenja.

Potreba usklađivanja normi domaćeg krivičnog prava sa međunarodnim dokumentima dovela je do toga da su 2010. godine u krivično zakonodavstvo Bosne i Hercegovine uvedena „nova“ krivična djela povezana sa terorizmom. Radi se o sljedećim djelima: javno podsticanju na terorističke aktivnosti (član 202a), vrbovanje radi terorističkih aktivnosti (član 202b), obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti (član 202c), te organizovanje terorističke grupe (član 202d).